

6. Філатова Н. Поняття та ознаки саморегульованих організацій. Вісник Академії правових наук України. 2013. № 1. С. 280–290.
7. Ковальова О.В. Нормативно-правові рамки становлення інституту саморегулювання в аграрному секторі економіки України. Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). 2014. № 1. С. 283–287.
8. Порядок визнання Державною службою з питань геодезії, картографії та кадастру статусу саморегульованої організації оцінювачів, що проводять експертну грошову оцінку земельних ділянок від 05 жовтня 2004 р. № 1303: затверджений постановою Кабінету Міністрів України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1303-2004-%D0%BF>.
9. Про сільськогосподарську дорадчу діяльність: Закон України від 09 грудня 2012 р. № 5462-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1807-15?find=1&text=%F1%E0%EC%EE%F0%E5%E3%F3%EB>.
10. Порядок надання всеукраїнській громадській професійній організації статусу саморегульованої організації: затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 18 листопада 2009 р. № 21. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1221-2009-%D0%BF>.
11. Полухович Л. Деякі організаційно-правові питання підвищення конкурентоспроможності вітчизняного сільськогосподарського товаровиробника в контексті вимог Світової організації торгівлі. Підприємництво, господарство і право. 2011. № 10. С. 86–89.
12. Національна асоціація виробників м'яса та м'ясопродуктів України. URL: <http://www.rada.com.ua/ukr/catalog/19899/>.
13. Про технічні регламенти та оцінку відповідності: Закон України від 15 січня 2015 р. № 124-VIII. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/124-19/page>.
14. Council Regulation (EC) № 834/2007 of 28 June 2007 on organic production and labelling of organic products and repealing Regulation (EEC) № 2092/91. URL: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ>.

МАМЧУР Л. О.,

здобувач

(Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»)

УДК 342.951

ДО ПИТАННЯ ПРО МІЖСУБ'ЄКТНУ ВЗАЄМОДІЮ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті автор дослідив передумови та необхідність переосмислення адміністративно-правових засад взаємодії правоохоронних органів на засадах всебічного використання інформаційно-телекомунікаційних та аналітичних технологій. Встановлено відмінності у співвідношенні понять «взаємодія у сфері правоохоронної діяльності» та «взаємодія правоохоронних органів». Виокремлено переваги від побудови відносин взаємодії правоохоронних органів на основі принципу інформатизації. Встановлено взаємозумовленість розвитку інформаційних технологій і захищеності кіберпростору. У висновках узагальнено інші організаційно-правові заходи, реалізація яких є необхідною для забезпечення системи інформаційного супроводження процедур взаємодії інституцій правоохорони.

Ключові слова: інформаційні технології, високі технології, міжсуб'єктна взаємодія, правоохоронні органи, інформаційне супроводження, бази даних, кібербезпека.

В статті автор досліджує передумови і необхідність переосмислення адміністративно-правових основ взаємодії правоохоронних органів на базі всебічного використання інформаційно-телекомунікаційних і аналітичних технологій. Встановлено розбіжності в співвідношенні понять «взаємодія в сфері правоохоронної діяльності» і «взаємодія правоохоронних органів». Виділено переваги від побудови відносин взаємодії правоохоронних органів на основі принципу інформатизації. Встановлено взаємозумовленість розвитку інформаційних технологій і захищеності кіберпростору. В висновках узагальнено інші організаційно-правові заходи, здійснення яких необхідно для забезпечення системи інформаційного супроводження процедур взаємодії інститутів охорони права.

Ключові слова: інформаційні технології, високі технології, між-суб'єктне взаємодія, правоохоронні органи, інформаційне супроводження, бази даних, кібербезпека.

In the article, the author researches the preconditions and necessities for rethinking the legal principles of interaction between law enforcement bodies based on telecommunication and analytical technologies comprehensive using. The author finds differences in the ratio between the concepts of “interaction in the field of law enforcement” and “interaction of law enforcement”. Among other things, the author defines the advantages of constructing law enforcement bodies interaction basing on informatization. Also, is established the influence of information technologies development and cyberspace security status. In the conclusions are summarized other organizational and legal measures which should be implemented to ensure the informative support of the law enforcement institutions interaction activity.

Key words: information technologies, high technologies, inter-subject cooperation, law enforcement bodies, information support, databases, cybersecurity.

Вступ. Сучасні глобалізаційні інформаційні процеси здійснюють свій вплив на всі сфери економічного, політичного та правового життя. Розвиток цифрової економіки, інформатизація бізнес-процесів, створення е-уряду та загалом стрімкі темпи продукування інформації переформовують постіндустріальне суспільство в інформаційне, а транзитивність соціуму породжує неможливість гальмування чи стримування інформатизації. Ефект, без сумніву, позитивно проявляється у всіх напрямках економіко-правового та культурного життя: прозорості владних процесів, капіталізації економіки, рості ВВП, зміцненні позицій держави на міжнародній арені тощо. Водночас «іншою стороною медалі» є створення та використання все більш різноманітних способів, схем і механізмів у вчиненні правопорушень із застосуванням латентних, на перший погляд, непомітних засобів, які складно виявляти, відстежувати та локалізувати. За таких умов діяльність правоохоронних органів потребує переосмислення на базовому інституційному рівні з урахуванням інформаційних технологій. На наш погляд, одним із найбільш перспективних напрямків такого удосконалення є розвиток нових форм, методик та інструментів взаємодії й обміну інформацією в системі правоохоронних органів.

Незважаючи на те, що в методологічному контексті «взаємодія правоохоронних органів» є широко розповсюдженим предметом наукового пізнання, глобальні тенденції розвитку високих технологій висувають нові вимоги до організації, планування та реалізації політики міжсуб'єктної взаємодії правоохоронних органів із використанням електронних, цифрових засобів комунікації. Такі тенденції потребують переосмислення інформаційно-правових та адміністративних догм. А з урахуванням нещодавно створених в Україні нових правоохоронних органів, таких як Національне антикорупційне бюро України, Державне бюро роз-

слідувач, а також реформування органів прокуратури та внутрішніх справ, налагодження взаємодії на засадах інформатизації є запорукою успішності майбутньої співпраці як у сфері розслідувань, так і в управлінні.

Вагомий внесок у розробку різних аспектів взаємодії в державному управлінні, адміністративному праві, а також в теорії адміністративної діяльності зробили відомі вчені-юристи: В.Б. Авер'янов, О.М. Бандурка, Ю.П. Битяк, В.Т. Білоус, І.Л. Бородін, І.П. Голосніченко, Є.О. Дідоренко, Є.В. Додін, Р.А. Калужний, С.В. Ківалов, В.К. Колпаков, В.О. Шамрай, В.К. Шкарупа та ін.

Постановка завдання. Отже, метою статті є наукове узагальнення й аналіз теоретичних аспектів питань міжсуб'єктної взаємодії правоохоронних органів із використанням інформаційних технологій.

Результати дослідження. Загалом, значення феномену «взаємодія» можна відшукати у багатьох сенсах, проте в найбільш узагальненому вигляді його зміст означає взаємний зв'язок між предметами у дії, а також погоджену дію між ким-, чим-небудь [9]. Взаємодію С.К. Гречанюк трактує як галузевий інститут теорії управління, що визначає закономірності ефективної організації спільної діяльності різних інституцій щодо досягнення цілей (у цьому разі – законності, захисту прав та інтересів держави й осіб), котрі реалізуються на нормативно визначеній основі за допомогою відповідних засобів [1, с. 27]. У відносинах правоохорони ряд вчених обґрунтовано розширюють суб'єктний склад і зміст феномену взаємодії. Наприклад, В.А. Онисьєв взаємодію розглядає як спільну налагоджену діяльність двох і більше органів, служб, відомств, що припускає раціональне поєднання процесуальних і оперативно-розшукових дій, які здійснюються кожним із них у межах наданих їм законом повноважень [8, с. 7]. О.М. Ключєв розмірковує, що взаємодією правоохоронних органів є наявність стійких взаємозв'язків між інституціями системи правоохорони, за яких вони здійснюють взаємний вплив один на одного та на відповідну сферу діяльності з метою ефективного виконання як загальних, так і спеціальних завдань [2]. Досить широкий зміст «взаємодії» у сфері забезпечення правоохоронної діяльності розкривається О.М. Ярмаком, який вважає, що це найважливіша та найбільш розвинута форма відносин між суб'єктами правоохоронної системи, якій притаманні такі ознаки, як взаємна відповідальність, безперервність, рівність, цільовий характер, фундаментальність, умова здійснення управління [11, с. 8–9]. Отже, з цього стає зрозумілим, що взаємодія у правоохоронній сфері не є ідентичною взаємодією правоохоронних органів, оскільки перший термін охоплює суб'єктів, які за своїм правовим статусом можуть не належати до правоохоронних органів, але безпосередньо чи опосередковано брати участь у правоохоронній діяльності. Слід додати, що такий вид взаємодії охоплюватиме більш широку систему інформаційно-аналітичного та телекомунікаційного забезпечення.

Досліджуючи питання суб'єктів правоохоронної взаємодії, слід наголосити на наявній досі проблемі розмежування та присвоєння статусу правоохоронного органу. У єдиному визначенні, яке міститься в ч. 1 ст. 2 Закону України «Про державний захист працівників суду та правоохоронних органів», до правоохоронних органів віднесено органи прокуратури, Національної поліції, Служби безпеки, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, Національне антикорупційне бюро України, органи охорони державного кордону, органи доходів і зборів, органи й установи виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державного фінансового контролю, рибоохорони, державної лісової охорони, інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції [4]. Незважаючи на те, що поданий у Законі термін не є вичерпним, наведений у ньому перелік органів не охоплює весь список суб'єктів, які безпосередньо реалізують правоохоронні функції. Чомусь не знайшлося місця органам Державного бюро розслідувань України, що відповідно до Закону України «Про Державне бюро розслідувань» є центральним органом виконавчої влади, який здійснює правоохоронну діяльність з метою запобігання, виявлення, припинення, розкриття та розслідування злочинів, віднесених до його компетенції [3].

Без уточнення конкретних суб'єктів взаємодії зазначимо, що концепція взаємодії правоохоронних органів охоплює вид організаційно-правових відносин, упорядкованих на основі нормативно-правових актів, змістом яких є комплекс взаємних організаційних, управлінських, стратегічних, методологічних та інформаційних рішень, дій, заходів, що вживаються суб'єктами правоохоронної діяльності з метою досягнення цілей правоохорони.

Встановлюючи місце інформаційних технологій у взаємодії, терміни «інформаційні технології», «високі технології», «засоби інформатизації», незважаючи на їх різне змістовне наповнення, гіперболізують управлінський механізм комунікації інформаційною складовою частиною. Таким чином, засоби забезпечення та супроводження взаємодії виходять на перший план і справляють найбільший ефект на результат взаємодії. У теорії управління правоохоронною діяльністю інформаційні технології, що використовуються на всіх стадіях вироблення та прийняття рішень, дають можливість активізувати й ефективно використовувати наявні ресурси правоохоронних органів. Така особливість є найважливішим фактором стратегічного розвитку не тільки окремої правоохоронної сфери.

Іншим ключовим напрямком є оптимізація, автоматизація та пришвидшення тих процесів взаємодії, які є шаблонними. Поява можливостей інтелекту дозволяє обраховувати та прогнозувати майбутні рішення без людського фактору. І нарешті, електронні дані, що піддаються легкій обробці, довготривалому зберіганню без пошкодження їх цілісності, є засобом отримання нових знань.

Одною з найважливіших вимог до ефективної роботи інформаційних технологій у разі взаємодії правоохоронних органів є їх уніфікація та стандартизація. Загалом у світі використання різноманітних інформаційних систем різними суб'єктами є можливим завдяки дотриманню спільних вимог.

Під час здійснення взаємодії правоохоронних органів уніфікація дає можливість:

- здійснювати розробку програмних та аналітичних систем на єдиній платформі;
- дотримуватися певного стилю під час вироблення управлінських рішень та оперативних заходів;
- отримувати однакову і безперебійну роботу апаратного та програмного забезпечення;
- створювати узгоджену систему підтримки з координуючим центром;
- забезпечувати централізований доступ до публічної інформації, що є результатом взаємодії, широким верствам суспільства;
- здійснювати оцінку, аналіз поточної та майбутньої обстановки у сферах взаємодії.

Розвиток інформаційних технологій у системі правоохоронної діяльності корелятивний розвитку злочинності, виробленню нових методів приховування злочинів і результатів злочинної діяльності. У сучасному світі намагання правоохоронних органів інтегрувати у свою діяльність інформаційні технології зумовлено організованою злочинністю, яка характеризується високою координацією та конспіративністю, ієрархічною структурою, стійкою взаємодією. Найбільш високотехнологічними є механізми протиправної діяльності у фінансовій сфері. Використання новітніх технологій відбувається поза межами національних юрисдикцій, із використанням численних платіжних інструментів, у т. ч. електронних грошей. Такий стан речей породжує необхідність формування особливих видів взаємодії правоохоронних органів на міждержавному рівні, створення міжнародних правоохоронних організацій і міжнародних інформаційних систем обміну даними.

Необхідно відзначити, що забезпечення функціональної діяльності правоохоронних органів – не єдина причина, що породжує необхідність розвитку та впровадження hi-tech технологій. Відповідно до Стратегії кібербезпеки України створення безпечного функціонування кіберпростору, його використання в інтересах особи, суспільства і держави досягається взаємодією державних органів, органів місцевого самоврядування, військових формувань, правоохоронних органів, наукових установ, навчальних закладів, громадських об'єднань, а також підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності, які провадять діяльність у сфері електронних комунікацій, захисту інформації та / або є власниками (розпорядниками) об'єктів критичної інформаційної інфраструктури [7]. Стратегія

вимагає не тільки створення та використання інформаційно-телекомунікаційних систем і баз даних правоохоронними органами в процесі їх взаємодії, а й забезпечення безпеки, безперебійності роботи таких технологій, надійності обміну відомостями.

Сьогодні в Україні одним із найбільш перспективних інформаційно-аналітичних способів створення, обміну та поширення інформації є використання правоохоронними органами реляційних систем баз даних і реєстрів органів державної влади. Практика адміністрування систем управління базами даних та інтегрованих інформаційно-аналітичних систем пішла шляхом надання прав на розробку таких інструментів тим правоохоронним органам, функції яких передбачають накопичення, збір, обробку та фрагментацію відповідних даних.

Наприклад, на підставі Положення про Інтегровану інформаційно-пошукову систему органів внутрішніх справ України від 12 жовтня 2009 р. в системі органів внутрішніх справ створене автоматизоване Робоче Місце Оперативника (АРМ), яке було прийняте за базу в усіх обласних управліннях МВС України і нині є інтегрованою інформаційно-пошуковою системою органів внутрішніх справ України (ІПСУ) [10]. До каналу обміну інформацією були також підключені органи безпеки, податкової міліції тощо.

На виконання функцій досудового розслідування органами прокуратури ведеться Єдиний реєстр досудових розслідувань, користувачами якого є: керівники прокуратур та органів досудового розслідування; прокурори; слідчі органів поліції, безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, органів Державної кримінально-виконавчої служби України та Державного бюро розслідувань, детективи Національного бюро; інші уповноважені особи органів прокуратури та досудового розслідування, які виконують функції з інформаційно-аналітичного забезпечення правоохоронних органів і ведення спеціальних обліків (оперативних, оперативно-облікових, дактилоскопічних тощо) відповідно до чинного законодавства [6]. Функціонування Реєстру забезпечує швидкий обмін інформацією у сфері досудового розслідування, можливість здійснення контролю за правоохоронною діяльністю органів слідства, облік і статистику стану злочинності.

Організація взаємодії правоохоронних органів України з органами іноземних держав відбувається за допомогою захищених інформаційно-телекомунікаційних каналів зв'язку в системі Інтерполу. За наявності інформації про причетність конкретних осіб до міжнародного наркобізнесу правоохоронні органи України можуть звернутися до Національного центрального бюро Інтерполу для одержання щодо цих осіб відомостей, що знаходяться в базах даних Генерального секретаріату Інтерполу. А для надсилання запитів щодо проведення правоохоронними органами зарубіжних держав необхідних оперативно-розшукових заходів, а в деяких випадках – слідчих дій, іншої інформації правоохоронні органи України використовують усі наявні в них канали зв'язку, в т. ч. шифрованого [5].

Висновки. Отже, сучасне інформаційне суспільство продукує високі стандарти інформаційної взаємодії. Побудова відносин взаємодії між правоохоронними органами з використанням широкої інформаційної інфраструктури – не рекомендація, а пряма необхідність стратегії управління правоохоронною системою. Розробка єдиного нормативного документа щодо забезпечення електронної комунікації правоохоронних органів є першочерговим заходом до уніфікації, стандартизації відносин зі створення, адміністрування й удосконалення інформаційних технологій. До організаційних заходів, які потребують здійснення в цьому контексті, належать: підготовка кадрів із високим рівнем знань, вміння роботи з інформаційними технологіями, розширення системи правоохоронних інституцій з інформаційно-телекомунікаційною спеціалізацією; удосконалення інформаційно-правового законодавства у сфері е-урядування тощо.

Список використаних джерел:

1. Гречанюк С.К. Теорія та практика взаємодії органів та установ Державної пенітенціарної служби України з державними та неурядовими інституціями: автореф. дис. ... док. юрид. наук: 12.00.07. 2011. 44 с.

2. Ключев О.М. Проблеми взаємодії підрозділів органів внутрішніх справ на регіональному рівні: автореф. дис. ... док. юрид. наук: 12.00.07; Харківський національний університет внутрішніх справ, 2010. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgiin/irbis_low.
3. Про Державне бюро розслідувань: Закон України від 12 листопада 2015 р. № 794-VIII / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/794-19>.
4. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів : Закон України від 23 грудня 1993 р. № 3781-XII / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/3781-12>.
5. Про затвердження Інструкції про порядок використання правоохоронними органами можливостей НЦБ Інтерполу в Україні у попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів: Наказ МВС України від 09 січня 1997 р. № 3/1/2/5/2/2 / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/z0054-97>.
6. Про затвердження Положення про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань: Наказ Генеральної прокуратури України від 06 квітня 2016 р. № 139 / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/z0680-16>.
7. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 27 січня 2016 р. «Про Стратегію кібербезпеки України»: Указ Президента України; Стратегія від 15 березня 2016 р. № 96/2016 / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/96/2016>.
8. Онисьєв В.А. Взаємодія правоохоронних органів у розкритті легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09; Київський національний університет внутрішніх справ, 2010. 18 с.
9. Словник української мови: в 11 т. 1970. Т. 1. С. 346. URL: <http://sum.in.ua/s/vzajemodija>.
10. Цимбалюк В.І., Олексін Ю.П., Міщук І.В., Петровський О.М., Сахнюк В.В. Проблеми та перспективи удосконалення законодавства щодо інформаційного забезпечення правоохоронних органів / Національний університет водного господарства та природокористування, Навчально-науковий інститут права. URL: <https://www.sworld.com.ua/simpoz9/30.pdf>.
11. Ярмак О.М. Адміністративно-правові засади взаємодії органів державної влади України у правоохоронній сфері: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07; Державний науково-дослідний інститут Міністерства внутрішніх справ України, 2009. 22 с.

